

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК

ДЕРЖАВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ПЕДАГОГІКА
ПСИХОЛОГІЯ
ФІЛОСОФІЯ

ВИПУСК 35

ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ – 2014

ББК 74.58

Г 94

Гуманітарний Вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2014. – Вип. 35. – 295 с.

Збірник наукових праць засновано у 2000 році.

Засновник:

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди.

Свідоцтво про державну реєстрацію кв №16427-4899р від 20. 01. 2010 року.

Збірник затверджено постановою президії ВАК України
з психологічних та філософських наук від 14.04.2010 №1-05/3,
педагогічних наук від 06.10.2010 №3-05/6.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

КОЦУР В. П., доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ПЕДАГОГІКА: **ВАНУШЕНКО М. С.**, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України; **ВОЛКОВ Л. В.**, доктор педагогічних наук, професор; **ДОБРОСКОК І. І.**, доктор педагогічних наук, професор, **НІКІТЧИНА С. О.**, доктор педагогічних наук, професор; **ТОКМАНЬ Г. Л.**, доктор педагогічних наук, професор; **ШАПРАН О. І.**, доктор педагогічних наук, професор.

ПСИХОЛОГІЯ: **БУЛАХ І. С.**, доктор психологічних наук, професор; **КОРНІЯКА О. М.**, доктор психологічних наук, професор; **КАЛМІКОВА Л. О.**, доктор психологічних наук, професор; **КУЗЬМЕНКО В. У.**, доктор психологічних наук, професор; **МАНОХА І. П.**, доктор психологічних наук, професор; **ТАТЕНКО В. О.**, доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України.

ФІЛОСОФІЯ: **АНДРУЩЕНКО В. П.**, доктор філософських наук, професор, член-кореспондент НАН України, дійсний член НАПН України; **БАЗАЛУК О. О.**, доктор філософських наук, професор; **В. П. КІНЦАНС**, доктор філософії, професор Латвійського університету (Латвія), **КОЦУР Н. І.**, доктор історичних наук, професор, **РИК С. М.**, кандидат філософських наук, доцент (заступник головного редактора); **СТАДНИК М. М.**, доктор філософських наук, професор; **СТОГНІЙ І. П.**, доктор філософських наук, професор, **ЯРОШОВЕЦЬ В. І.**, доктор філософських наук, професор; **КОЖУХОВСЬКА Л. П.**, кандидат педагогічних наук, доцент, (відповідальний секретар).

РЕЦЕНЗЕНТИ: **ЛЕВШИН М. М.** кандидат педагогічних наук, професор; **ТКАЧУК Т. А.**, доктор психологічних наук, професор; **МАРЧЕНКО О. В.**, доктор філософських наук, професор.

Рекомендовано вченою радою ДНВЗ Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (протокол № 2 від 12 вересня 2014 р.)

ЗА ЗМІСТ, АВТОРСЬКУ ПОЗИЦІЮ ТА ДОСТОВІРНІСТЬ НАВЕДЕНИХ У СТАТТЯХ ФАКТІВ, ЦИТУВАНЬ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕСУТЬ АВТОРИ.

ISBN 978-617-7009-28-2

ISSN 2308-5126

ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДПУ
ІМЕНІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ, 2014.

ЗМІСТ ПЕДАГОГІКА

Бережна Л. Соціальний розвиток дітей-сиріт в інституційних закладах опіки та виховання в Україні (друга пол. XIX – поч. XX ст.).....	9
Вересоцька Н. Розвиток творчої особистості студентів під час вивчення курсу «Художня обробка матеріалів».....	16
Вороновська Л. Особливості духовного відчуження як соціального феномена в умовах інформатизації сучасного суспільства.....	24
Гарпак В. Впровадження інформаційних технологій у систему вищої педагогічної освіти Великої Британії (історичний аспект).....	34
Гончаренко А. Готовність як складова професійної підготовки майбутніх спеціалістів з бухгалтерського обліку.....	42
Зима І. Формування компетентності з безпеки життєдіяльності у студентської молоді як проблема сучасної вищої освіти.....	49
Клімова А. Соціальний статус сучасного менеджера: суспільні виклики та професійні вимоги.....	56
Криштоф С. Використання інтернету для підвищення якості навчання предметів гуманітарного циклу.....	63
Лозинський П. Особистісно-зорієнтований підхід викладання англійської мови.....	70
Мандрик Л. Гендерний підхід у підготовці майбутніх фахівців пожежної безпеки: професійне становлення.....	77
Павлушко Ю. Академік О. А. Бугуцький: деякі аспекти інтелектуальної біографії вченого, організатора економіко-аграрних досліджень (друга половина XX – початок XXI ст.).....	85
Пильтай О. Організація роботи кабінету професійної орієнтації у загальноосвітній школі.....	94
Петько Л. Особистість. Соціум. Навчальне середовище.....	101
Семенов О. Психофізіологічні основи формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника.....	109
Сергійчук О., Багно Ю. Роль педагогічної практики у підготовці майбутніх учителів до професійної діяльності.....	118
Сірик Т. Зміст та структура професійної компетентності майбутніх економістів.....	127
Троценко Р. Принципи побудови освітнього процесу та особливості професійної підготовки студентів економічних дисциплін.....	135
Харченко Н., Мисан І. Організація самостійної роботи студентів з курсу «Методика фізичного виховання дітей дошкільного віку».....	144
Чугунова Є. Педагогічні умови ефективного формування готовності майбутнього вчителя музики до організації музично-дозвілдової діяльності учнівської молоді.....	152
Яременко Л. Основні детермінанти розвитку позашкільної освіти в	

– мотив розв'язання конфлікту (в учня виникла ситуація з вибором професії, з якої він не може самостійно вийти, наприклад, учень хоче поступити в профтехучилище, а батьки проти тощо).

Також у кабінеті професійної орієнтації проводиться індивідуальна робота з учнями з питань професійного самовизначення. Завідуючий кабінетом здійснює цю роботу разом із психологом школи, учителями-предметниками, класними керівниками, з лікарем [Синявський, 2005:с. 20-21].

У кабінеті та на стінах, що прилягають до кабінету, слід розмістити декілька стендів, які відображали б основний зміст допомоги школярам у виборі професії [Синявський, 2005:с. 14].

У багатьох загальноосвітніх школах України кабінети профорієнтації, на жаль, узагалі відсутні. Тому необхідно організувати куточки профорієнтації. Їх можна організувати в кабінеті психолога або у фойєшколи на першому поверсі. Відповідальність за створення і підтримку куточка профорієнтації покладається на фахівця, що відповідає за профорієнтаційну роботу в школі.

У куточку профорієнтаційної роботи повинні бути [Положення про кабінет професійної...]:

1. Інформаційно-довідкові послуги учням, учителям, батькам:
 - а) графік проведення індивідуальних та групових консультацій;
 - б) графік проведення довідково-інформаційних консультацій.

2. Довідкова, науково-популярна та інш література щодо професій, навчальних закладів різного типу.

3. Інформація міського центру зайнятості населення.

4. Література щодо профорієнтаційної роботи.

Висновки. Кабінет професійної орієнтації в загальноосвітній школі надає велику допомогу школярам щодо усвідомленого вибору професії. Але бажано, щоб такі кабінети в загальноосвітніх школах України були непоодинокі, адже їх функціонування зможе допомогти учням не допустити можливих помилок у професійному самовизначенні, а подальші кроки випускників будуть зваженими та свідомими.

ЛІТЕРАТУРА

- Гончарова, 2010 – Гончарова Н.О. Основи професійної орієнтації : навчальний посібник / Гончарова Н.О. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 168 с.
- Концепція державної системи..., 2008 – Концепція державної системи професійної орієнтації населення. Схвалена Постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р., №842 // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-p>
- Положення про кабінет професійної ... – Положення про кабінет професійної орієнтації учнів у загальноосвітній школі // nmc.at.ua/polozhennja_pro_kabinet.doc
- Синявський, 2005 – Синявський В. В. Кабінет професійної орієнтації в школі : методичні рекомендації / Синявський В. В. – Чернігів, 2005. – 31 с.
- Янцур, 2012 – Янцур М.С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій : навчальний посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 464 с.
- Янцур, 2013 – Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації: навчальний посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 176 с.

ЛІТЕРАТУРА

- Гончарова, 2010 – Гончарова Н. О. Основи професійної орієнтації : навчальний посібник / Гончарова Н.О. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 168 с.
- Концепція державної системи..., 2008 – Концепція державної системи професійної орієнтації населення. Схвалена Постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р., №842 //http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/842-2008-п
- Положення про кабінет професійної ... – Положення про кабінет професійної орієнтації учнів у загальноосвітній школі // nmc.at.ua/polozhennja_pro_kabinet.doc
- Синявський, 2005–Синявський В. В. Кабінет професійної орієнтації в школі: методичні рекомендації / Синявський В. В. – Чернігів, 2005. – 31 с.
- Янцур, 2012 –Янцур М. С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій: навчальний посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2012. – 464 с.
- Янцур, 2013 –Янцур М. С. Словник-довідник з професійної орієнтації : навчальний посібник / М. С. Янцур. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2013. – 176 с.

Надійшла до друку 21.06.2014.

УДК 378.14

Людмила Петько

ОСОБИСТІТЬ. СОЦІУМ. НАВЧАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

Розглядаються філософсько-педагогічні ідеї міжособистісної комунікації, викликані глобалізаційними освітніми та професійними викликами. Обоснуються на прикладі наукових розвідок сучасних українських і зарубіжних учених доцільність навчання молоді в професійно-орієнтованому середовищі, що сприятиме до адаптації в майбутній діяльності. Автор торкається питання міжособистісної взаємодії шляхом опанування мовного простору, а саме – вивчення студентами іноземних мов.

Професійна підготовка студента в умовах університету здійснюється не ізольовано від суспільства, а в органічному зв'язку з ним. Змістовну основу цього процесу автор визначає у надбанні знань, здобутих у професійно орієнтованому навчальному середовищі в умовах університету. Наголошується, що цей процес не може не враховувати історичні традиції, загальний спосіб життя, соціальні, виробничі й політичні відносини, соціальний досвід, набання культури людства (до чого належить і мова). Особливе навантаження у цьому вимірі покладається на навчально-виховний процес вищого навчального закладу, спрямований на удосконалення підготовки сучасного фахівця у напрямку формування в нього високого професіоналізму.

Ключові слова: суспільство, соціальна група, особистість, навчання, середовище, мова.

Рассматриваются философско-педагогические идеи межличностной коммуникации, вызванные глобализационными образовательными и профессиональными вызовами. Обосновывается на примере научных изысканий современных украинских и зарубежных учёных необходимость обучения молодежи в профессионально-ориентированной среде, что будет способствовать адаптации в будущей деятельности. Автор касается вопроса межличностного взаимодействия путём вхождения в языковое пространство, а именно – изучение студентами иностранных языков.

Профессиональная подготовка студента в условиях университета осуществляется не изолировано от общества, а в органической связи с ним. Содержательную основу этого процесса определяют знания, полученные в профессионально ориентированной образовательной среде в условиях университета. Подчеркивается, что этот процесс не может не учитывать исторические традиции, образ жизни, социальные, производственные и политические отношения, социальный опыт, приобретение культуры (чему принадлежит и язык). Особенная нагрузка в этом измерении возлагается на учебно-воспитательный процесс высшего учебного заведения, направленный на совершенствование подготовки современного специалиста с учетом формирования у него высокого профессионализма.

Ключевые слова: общество, социальная группа, личность, обучение, среда, языки.

The philosophical-pedagogical ideas of interpersonality communication are examined, caused global educational and professional calls in modern society. The author analyzes the basic models in modern society and compares them. The author gives proof the necessary of students' teaching in the professional-oriented environment on the examples of scientific researches of the modern Ukrainian and foreign scientists that will promote in the adaptation in future activity. The article deals with the phenomenon of language from the perspective of interpersonality co-operation in the way of entering into the linguistic space – the learning of foreign languages.

The author analyses the problems and prospects of developing a new specialist, emphasizes the role and importance of the students' training, and language skills formation of the professionally oriented foreign language environment for future specialists at a university.

The professionally training of the students in the university is never carried out in isolation from society but in organic connection with it. It is obvious that the content basis of this process is determined by knowledge gained in the field of knowledges. Moreover, the historical traditions and common way of life, social, industrial and political relations, social experience and cultural heritage cannot be ignored. Improvements in modern students training are considered from the point of view of high professionalism formation.

Definitions of such notions as «society», «education» and «social group» are analyzed, furthermore, the differences between these are singled out.

Key words: society, social group, personality, teaching, professional environment, languages.

Постановка проблеми. Ідеї освіти, виховання і навчання належать до фундаментальних ідей філософської освіти й педагогічної науки.

У Доповіді ЮНЕСКО Міжнародної комісії з освіти для ХХІ століття «Навчання: прихований скарб» (Learning: The Treasure Within) експерти на чолі з Ж. Делором (1996) з огляду на глобалізаційні процеси, які породжують протиріччя в усіх сферах існування людства, і які треба буде долати визначили: протиріччя між глобальним і локальним, загальним та індивідуальним, традиціями й сучасністю, перспективними і найближчими завданнями, конкуренцією і рівністю можливостей, необмеженим розширенням знань і обмеженими можливостями людини засвоювати їх, протиріччя між духовним і матеріальним, дійшли висновку, що до вирішення означених проблем навчання впродовж життя відводиться одна з головних ролей і, спираючись на чотири базових принципа освіти запропонували таку типологію навчання: вчитися жити (існувати, бути), вчитися пізнавати, вчитися діяти і вчитися співіснувати з іншими [Образование..., 1996: с. 2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підписання Лісабонської конвенції (1997), а через рік Сорбонської декларації (1998), відіграло суттєву роль на шляху створення єдиного освітянського середовища. В них «набули розвитку ідеї співвідношення інтернаціонального та національного, гармонізації національних систем освіти [Андрущенко, 2012: с. 429]». Лісабонська конвенція проголосила наявність і цінність різноманітних освітніх систем, а також поставила за мету створення умов, за яких більша кількість людей, скориставшись усіма цінностями і здобутками національних систем освіти і науки, зможе бути мобільною на європейському ринку праці. Саме створення єдиного європейського освітнього середовища зумовило інтеграцію освітніх систем різних європейських країн до цілісного утворення. Це «потребує предметної уваги стосовно змістового наповнення поняття освітне

середовище» для Європи, взагалі, та конкретної країни, яка до нього інтегрується [Андрущенко, 2012: с. 424, 432].

Поняття «освіта» в теорії навчання, базуючись на особистісно розвивальному підході, розуміють у трьох векторах: 1) процес інтелектуальної підготовки особистості до суспільного життя шляхом засвоєння систематизованих знань і сформованих на їх основі навичок, умінь і світогляду, 2) продукт процесу навчання та рівень освіченості, сформованості навичок і вмінь, що необхідні у майбутній професійній діяльності людини, 3) сукупність навчально-виховних настанов (розкриття становлення смислового зв'язку, єдність навчально-пізнавальної та професійної діяльності особистості, позитивна спрямованість її ціннісних орієнтацій [Бех, 2005: с. 5-27; Москалик, 2013: с. 43].

Продовжуючи думку Г.Москалика, до *освіти* належить все те, що «сприяє формуванню світогляду особистості, її професійних знань, навичок і вмінь. Сюди входить здобуття спеціально запланованої певної суми знань та їх систематизація». Автор вбачає у смислі і меті освіти – людину «у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонізація її відносин із собою та іншими людьми, зі світом. Система освіти створюються для людини, функціонує і розвивається в її інтересах, слугує повноцінному розвитку особистості [Москалик, 2013: с. 42–43]». Ми погоджуємося із запропонованою тезою щодо тлумачення змісту освіти як педагогічно адаптованого соціального досвіду у всій його структурній повноті, де крім «готових» знань і досвіду здійснення способів діяльності, передбачається також досвід творчої діяльності і досвід емоційно-ціннісних відношень. Освіта розглядається як «процес розвитку і саморозвитку людини, що втілений у знаннях, уміннях, творчій діяльності та емоційно-ціннісному ставленні до світу [Москалик, 2013: с. 41]».

Метою статті окреслено дослідження підготовки особистості до майбутньої професійної діяльності в умовах малої соціальної групи в процесі навчання в університеті.

Виклад основного матеріалу. Буття матерії характеризується не тільки системністю, рухом, але й формами її існування – простором і часом. *Простір* виступає формою буття матерії (характеризує її протяжність, структурність, співіснування і взаємодію елементів у всіх матеріальних системах). Тоді як *час* виражає тривалість (існування матерії, її послідовність зміни станів у змінюванні і розвитку всіх матеріальних систем). Єдність простору і часу проявляється у русі і розвитку матерії. «Прагнення глибоко пізнати суть простору і часу пронизує усю матеріальну і духовну культуру людства [Горлач, 2001]».

Питання цивілізованості також має просторово-часовий вимір, тобто історичний характер, що у соціальній філософії розкривається через ідею соціального прогресу – безперервного вдосконалення життя та розвитку людини. У свою чергу *культура* є «локалізоване у просторі і часі соціально-історичне утворення, що специфікується або за історичними типами, або за

етнічними, континентальними чи регіональними характеристиками суспільства [Андрущенко, 2006: с. 590, 611]».

У філософії визначають такі структурні рівні видів матерії: *неорганічний рівень* (мікросвіт, макросвіт, мегасвіт), *органічний рівень* (клітина, біосфера, біоценоз), *соціальний рівень* (людина, особистість, сім'я, племя, народність, нація, соціальна група, суспільство). Філософію в розумінні суспільства від інших суспільних наук характеризує «з'ясування єдності суспільного і індивідуального, своєрідності всіх форм, рівнів і аспектів взаємовпливу та взаємоперетворення індивідуального й соціального, розв'язання суспільних та особистісних (в їх взаємозалежності) смисложиттєвих проблем, виявлення умов вільної самоідентифікації та самореалізації людини, що утворює власне его основу і середовище власне людської життєдіяльності [Андрущенко, 2006: с. 30]».

Суспільство – найзагальніша система зв'язків і відносин між людьми, що складається в процесі їхньої життєдіяльності (в цьому розумінні вживається термін «людське суспільство»); історично визначений тип соціальної системи; специфічна форма соціальної організації, що склалася в процесі історичного розвитку даної країни... До складу *суспільств* входять групи соціальні, нації, народності, політичні і громадські організації та інститути, трудові колективи, людські об'єднання, а також індивіди [Український..., 1987: с. 335].

Протягом віків філософи висувають різні концептуальні визначення *суспільства*: Аристотель розглядав його як сукупність індивідів, що об'єднуються для задоволення «соціальних інстинктів». У напрямку «суспільно-договорного» існування розуміли Гоббс, Локк, Юм, Мейн, Тенніс, Штефцбері, МанDEVІЛЬ, Дюркгейм, Варт, Вебер; «суспільство як сукупність цивілізацій» – Данилевській, Шпенглер, Тойнбі; співвідношення суспільства та його суспільно-економічних формацій – К. Маркс. Очевидно, що в історичній ретроспективі *суспільство* визначається як «всеосяжна система, яка окреслюється граничними умовами соціальності, як смислової комунікації [Андрущенко, 2006: с. 30–31]».

Українські соціальні філософи В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко, досліджуючи соціальну структуру суспільства, визначають опорним визначення поняття соціальної групи, де розрізняють малі, середні й великі соціальні групи. *Великі соціальні групи* (класи, етнічні спільності, вікові групи) представляють собою численні об'єднання людей, між якими немає безпосереднього контакт. *Середні соціальні групи* об'єднують жителів одного села, міста, працівників підприємства, студентів (учнів) і викладачів окремого навчального закладу. Якщо перші – створюються *стихийно*, то виробничі об'єднання створюються для досягнення мети у вирішенні соціальних завдань. І, нарешті, *малі соціальні групи* (поділяють на формальні й неформальні) об'єднують декілька людей (сім'я, виробничі бригади, товариські компанії, студентські групи тощо). *Специфічною ознакою* є безпосередній контакт їх членів, які живуть у групі під взаємним контролем у безпосередньому спілкуванні. Формальні групи

складаються за соціальним статусом відповідно сформованих, офіційно зафіксованих інструкцій, наказів. Неформальні – на базі особистих інтересів, товариських відносин тощо [Андрущенко, 2006: с. 437–438].

Важливим етапом у класифікації малих соціальних груп стала монографія зарубіжних психологів М. Шоу (M. Shaw), Р. Роббін (R. Robbin), Дж. Белсер (James Belser) «Групова динаміка» (1981 р.), де було запропоновано їхню класифікацію за такими ознаками: 1) сприйняття членами групи окремих її членів та групою в цілому, 2) за визначеністю цілей групи, 3) з точки зору мотивації членів групи, 4) за характером взаємозалежності та взаємодії членів групи, 5) за організаційними (структурними) характеристиками групи [Shaw, 1981: с. 153–161, 270].

Соціальна спільнота – сукупність людей, об'єднаних спільними утворюючими ознаками (чинниками): поселення, релігія, мова, професія, єдність мети та завдань діяльності тощо [Андрущенко, 2006: с. 41].

Група соціальна – відносно стала спільність людей, становище якої в суспільстві зумовлене системою суспільно-економічних відносин. Під *групою соціальною* розуміють і сукупність людей, об'єднаних на основі подібності суспільно значущих характеристик [Український..., 1986: с. 464-465].

Англійський філософ Т. Гоббс у трактаті «Левіафан» (1651 р.) одним із перших дав трактовку *соціальної групи* як сукупності певної кількості людей, яких об'єднує спільний інтерес або справа, причому *інтерес* розглядається необхідною умовою об'єднання людей у соціальну групу і спонукальним мотивом їхньої діяльності. Т. Гоббс у соціумі виділяє упорядковані та неупорядковані соціальні групи [Гоббс, 1991: с. 244].

Сучасний американський соціолог Роберт Мертон визначає соціальну групу як сукупність індивідів, що взаємодіють між собою, усвідомлюють свою належність до цієї групи і є такими з погляду інших. Тобто він виокремлює в соціальній групі три основні риси: взаємодію, членство і єдність («Gemeinschaft und Gesellschaft») [Merton, 1957: с. 310].

Австрійський психолог В. Франкл (Viktor Frankl, 1905-1997), автор концепції логотерапії, досліджуючи особистість [Frankl, 1982], головним у поведінці індивідуума визначає намагання знайти себе через реалізацію у соціумі, де особа знаходить себе у конкретній справі, причому рушійною силою людської поведінки є прагнення знайти і реалізувати смисл життя, що існує ззовні, за допомогою своїх вчинків, діяльності. Роль смисла за визначенням психолога виконують цінності, «смилові універсалії». В. Франкл описує три класи цінностей: цінності творчості (пріоритет віддається праці), цінності переживання, цінності відношення [Frankl, 2006].

Нашу увагу привернула стаття професора Стенфордського університету США М. Грановеттера (M. Granovetter) «Сила слабких зв'язків» («The Strength of Weak Ties»), яка за показниками індексу цитованості на жовтень 2014 р. має 30 000 посилань. Автор описує переваги слабких зв'язків та вивчає їх з метою переходу до аналізу малих

груп в ракурсі відносин між групами у площині професійної діяльності людини. Досліджуючи процеси, що відбуваються в міжособистісних сітках, професор стверджує, що завдяки цим сіткам, відбувається як перехід мікрözаємодій в макрöструктури, так і зворотній перехід до малих груп. Для дослідження науковець обрав відносно вузький аспект мікрözаємодії – силу міжособистісних зв'язків – щоб показати, як застосування сітєвого аналізу може зв'язати даний параметр з такими різними макрöфеноменами, як дифузія (*diffusion*), соціальна мобільність, політична організація і соціальна згуртованість в цілому

На думку М. Грановеттера те, що «зазвичай на інтуїтивному рівні розуміється під силою міжособистісного зв'язку, краще відповідає такому визначенню: сила зв'язку – це комбінація (ймовірно, лінійна) тривалості, емоційної інтенсивності (*emotional intensity*), близькості, або взаємної довіри (*confiding*), і реципрокних послуг, які характеризують даний зв'язок [Грановеттер, 2009: с. 32]». Для індивіда слабкі зв'язки виявляються важливим джерелом можливої мобільності. Якщо розглядати ситуацію на макрöрівні, то слабкі зв'язки відіграють значну роль у створенні соціальної згуртованості [Грановеттер, 2009: с. 43]

На відміну від більшості моделей міжособистісних мереж, за твердженням професора, представлена модель призначена, у першу чергу, не для аналізу малих груп, яким властива безпосередня взаємодія «обличчя до обличчя» або груп, що існують в обмеженому інституційному і організаційному оточенні. Її призначення полягає у встановленні зв'язку саме сітей мікрöрівнів один з одним, а також з більш ширшими і менш структурованими сітками на макрöрівні.

Ось чому акцент тут робиться більшою мірою на слабкі, а не на сильні зв'язки. Слабкі зв'язки з більшою вірогідністю з'єднують членів *різних* малих груп у порівнянні з міцними (вони, як правило, зосереджені усередині окремих груп). Таким чином, слабкі зв'язки, яких часто нарікають на поширення відчуження (на думку Л. Вірта (L. Wirth, 1897–1952) [Wirth, 1938]), тут розглядаються як необхідна умова формування в індивідів можливостей, а також їх інтеграції до групи. Тоді як сильні зв'язки, сприяючі формуванню згуртованості на локальному рівні, на макрöрівні приводять до фрагментації [Грановеттер, 2009: с. 45-47].

Отже, конструктивістські ідеї впливові сьогодні як у філософів, так і серед представників різних наук про людину. Конструктивізм склався як новий теоретико- методологічний підхід, який набув загально-культурний характер, і мже бути представленим такими положеннями: 1) формування нового бачення шляхом заміни самих методів усвідомлення дійсності (сюди можна віднести і ідею раціоналістської доцільності, 2) конструктивний (в розумінні плòдотворний: що можна закласти в основу чòго-небудь, 3) проєктивність конструктивістських ідей (від лат. *proectus* – направленість вперед, заданність, проєкція майбутнього), спрямованість на перспективу. Це виявилось не тільки в техніці,

будівництві і статичних видах мистецтва, а як і соціальне конструювання, нове розуміння світу [Конструктивизм..., 2008: с. 3, с. 88-94].

Зазначимо, що як у вітчизняних, так і зарубіжних наукових джерелах акцентується увага на нові умови навчання, що отримали назву «Нове середовище навчання для 21 століття» [Заур-Бек, 2011], яке пов'язується з тим, що кімнати (простір), де відбувається навчальний процес, у сучасних умовах можуть представляти сіті (мережі), що дає змогу розширити навчальне середовище за межі фізичних стін навчального закладу.

Даний напрямок з кінця дев'яностих років 20 століття пов'язують з теорією проектування і педагогічного дизайну. Розвиток конструктивістських підходів до проектування навчального середовища, майбутньої професійної діяльності вихованця представлені в роботах зарубіжних учених: Пітера Хонебейна (Honebein Peter.), Томаса Даффі (T. Duffy), Баррі Фішмана (B. Fishman). Девіда Йонассена (D. Jonassen), Брента Дж. Уїлсона (B. Wilson) та інших представників конструктивізму в області освітнього дизайну. Так, Б. Уїлсон головним у конструктивістській теорії навчання визначає взаємодію всіх учасників навчального процесу [Wilson, 1995]). Отже, у теоріях сучасної філософії освіти, зокрема теорії конструктивізму як головної її складової, суть, мета функції діяльності викладача вищої школи суттєво змінюються порівняно з традиційним підходом, «за яким він загалом виконує роль транслятора знань та експерта успішності студентів, – як пише Т. Равчина. – Відповідно до сучасної освітньої парадигми викладач відповідальний за організацію навчального процесу, що ґрунтується на засадах співробітництва, забезпечує сприятливі умови для саморозвитку кожного студента, задоволення його освітніх потреб та конструювання власних знань, визначення особистісної позиції у пізнанні наукових теорій, об'єктивних явищ, процесів» [Равчина, 2009: с. 21].

У контексті викладеного треба зазначити, що в усіх описаних підходах головним виступає особистість, а також проблема міжлюдської комунікації. Зазначимо, що в цьому напрямку наукового пізнання значний внесок зроблено сучасним представником німецького екзистенціалізму К. Ясперсом.

ЛІТЕРАТУРА

- Андрущенко, 2006 – Андрущенко В. П. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія : підручн. для вищ. навч. закл. / В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, М. І. Михальченко. – 3-є вид., випр. та доп. – К. : Генеза, 2006. – 656 с.
- Андрущенко, 2012 – Андрущенко В. П. Світанок Європи: проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття / В. П. Андрущенко. – К. : Знання України, 2012. – 1099 с.
- Бех, 2005 – Бех І.Д. Принципи сучасної освіти / І.Д.Бех // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 4 (49). – С. 5–27.
- Гоббс, 1991 – Гоббс Томас. Левиафан, или материя, форма и власть горсударства церковного и гражданского. – Соч. в 2-х т. – Т. 2. / Томас Гоббс [пер. с латинского и английского Н. Фёдорова, А. Гутермана] ; ред. В. В. Соколов– М. : «Мысль», 1991. – Т.2. – 732 с.
- Горлач, 2001 – Горлач М. І. Філософія: підручник. – К, 2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/772/61>.

- Грановеттер, 2009* – Грановеттер М. Сила слабых связей / М. Грановеттер // Экономическая социология; Государственный университет «Высшая школа экономики»; гл. ред. В. В. Радаев, 2009. – Т. 10. – № 4 (Сентябрь). – С. 31–50. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.ecsoc.msses.ru
- Заир-Бек, 2011* – Заир-Бек Е. С. Понятие «образовательная среда школы» и подходы к ее оцениванию в современных исследованиях // Письма в Эмиссия. – 2011 (Ноябрь). [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.emissia.org/offline/2011/1683.htm>
- Конструктивизм..., 2008* – Конструктивизм в теории познания [Текст] / Рос. акад. наук, Ин-т философии ; отв. ред. В.А.Лекторский. – М. : ИФРАН, 2008. – 171 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://books.google.com.ua/books?id=7RJz-46zsbMC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>
- Москалик, 2013* – Москалик Г. Феномен «освіти» у педагогічному дискурсі на межі століть / Г. Москалик // Вища освіта України, 2013. – № 4. – С. 38–44.
- Образование..., 1996* – Образование: сокрытое сокровище (Learning: The Treasure Within) / Основные положения Доклада Международной комиссии по образованию для XXI века, 1996. –Изд-во ЮНЕСКО. – 31 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ifap.ru/library/book201.pdf>
- Равчина, 2009* – Равчина Тетяна. Діяльність викладача вищої школи у контексті сучасної філософії освіти / Тетяна Равчина // Вісник Львівського університету. Серія: Педагогіка. – Вип. 25. – Ч. 3. – Львів, 2009. – С. 11–22.
- Український..., 1986* – Український радянський енциклопедичний словник. – Т. 1. – 2-е вид. ; гол.ред. Бабичева Ф.С. – К. : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1986. – 756 с.
- Український..., 1987* – Український радянський енциклопедичний словник. – Т. 3. – Вид. 2-е ; гол.ред. Бабичева Ф.С. – К. : Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1987. – 736 с.
- Frankl, 1982* – Frankl V. Zehn Thesen über die Person / V.Frankl // Der Wille zum Sinn: Ausgewählte Vorträge über Logotherapie. 3., erw. Aufl. Bern: Huber, 1982.
- Frankl, 2006* – Frankl Viktor E. Man's Search for Meaning. An Introduction to Logotherapy. With a new Foreword by Harold S. Kushner and a new Biographical Afterword by William J. Winslade. Beacon Press, Boston, 1963–2007. (A revised edition of From Death-Camp to Existentialism). [paperback 2006: LARGE PRINT EDITION, BEACON 2014
- Merton, 1957* – Merton R.K. Social Theory and Social Structure. – 2nd edition / R.K.Merton. – New York : Free Press, 1957. – 388 p.
- Shaw, 1981* – Shaw Marvin E. Group dynamics: the psychology of small group behavior / Marvin E. Shaw, Rhona Robbin, James R.Belser. – New York : McGraw-Hill, 1981 – 531 p.
- Wilson, 1995* – Wilson B. Metaphors for instruction: Why we talk about learning environments / B. Wilson // Educational Technology, 1995. – 35(5). – P. 25-30.
- Wirth, 1938* – Wirth L. 1938. Urbanism as a Way of Life / L.Wirth // American Journal of Sociology, 1938 – № 44. – С. 1-24.

REFERENCES

- Andrushchenko, 2006* – Andrushchenko V.P. Sotsialna filozofia. Istoriia, teoriia, metodolohiia: pidruchn. dlia vyshch. navch. zakl. / V.P.Andrushchenko, L.V.Huberskyi, M.I.Mykhalchenko. – 3-ye vyd., vypr. ta dop. – K. : Heneza, 2006. – 656 s.
- Andrushchenko, 2012* – Andrushchenko V.P. Svitank Yevropy: problema formuvannia novoho uchytelia dlia obiednanoi Yevropy KhKhI stolittia / V.P.Andrushchenko. – K. : Znannia Ukrainy, 2012. – 1099 s.
- Bekh, 2005* – Bekh I.D. Pryntsyipy suchasnoi osvity / I.D.Bekh // Pedahohika i psykholohiia. – 2005. – № 4 (49). – S. 5–27.
- Gobbs, 1991* – Gobbs Tomas. Leviafan, ili materiya, forma i vlast' gorsudarstva tserkovnogo i grazhdanskogo. – Soch. v 2-kh t. – Т. 2. / Tomas Gobbs [per. s latinskogo i anglijskogo N.Fyodorova, A.Gutermana] ; red. V.V.Sokolov– M. : «Mysl'», 1991. – Т.2. – 732 с.
- Horlach, 2001* – Horlach M.I. Filozofii: pidruchnyk. – K, 2001 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/772/61/>
- Granovetter, 2009* – Granovetter M. Sila slabykh svyazey / M.Granovetter // Ekonomicheskaya sotsiologiya ; uchreditel' Gosudarstvennyj universitet «Vysshaya shkola ehkonomiki ; gl.red.

- V.V.Radaev, 2009. – Т. 10. – № 4 (Sentyabr). – С. 31–50. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : www.ecsoc.msses.ru
- Zair-Bek, 2011 – Zair-Bek E.S. Ponyatie «obrazovatel'naya sreda shkoly» i podkhody k ee otsenivaniyu v sovremennykh issledovaniyakh // Pis'ma v EHmissiya. – 2011 (Noyabr). [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <http://www.emissia.org/offline/2011/1683.htm>
- Konstruktivizm..., 2008 – Konstruktivizm v teorii poznaniya [Tekst] / Ros. akad. nauk, In-t filosofii ; otv. red. V.A.Lektorskij. – M. : IFRAN, 2008. – 171 s. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : <https://books.google.com.ua/books?id=7RJz-46zsbMC&printsec=frontcover&hl=ru#v=onepage&q&f=false>
- Moskalyk, 2013 – Moskalyk H. Fenomen «osvity» u pedahohichnomu dyskursi na mezhi stolit / H.Moskalyk // Vyscha osvita Ukrainy, 2013. – № 4. – С. 38–44.
- Obrazovanye..., 1996 – Obrazovanye: sokrytoe sokrovishche (Learning: The Treasure Within) / Osnovnye polozhenia Doklada Mezhdunarodnoi komysyssi po obrazovaniyu dlia XX veka, 1996. – Izd-vo YuNESKO. – 31 c. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.ifap.ru/library/book201.pdf>
- Ravchyna, 2009 – Ravchyna Tetiana. Diialnist vykladacha vyshchoi shkoly u konteksti suchasnoi filosofii osvity / Tetiana Ravchyna // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya: Pedahohika. – Vyp. 25. – Ch. 3. – Lviv, 2009. – С. 11–22.
- Ukrainskyi..., 1986 – Ukrainskyi radianskyi entsyklopedychnyi slovnyk. – Т. 1. – 2-е vyd. ; hol.red. Babycheva F.S. – K. : Holovna redaktsiia Ukrainskoi radianskoï entsyklopedii, 1986. – 756 s.
- Ukrainskyi..., 1987 – Ukrainskyi radianskyi entsyklopedychnyi slovnyk. – Т. 3. – Vyd. 2-е ; hol.red. Babycheva F.S. – K. : Holovna redaktsiia Ukrainskoi radianskoï entsyklopedii, 1987. – 736 s.
- Frankl, 1982 – Frankl V. Zehn Thesen über die Person / V.Frankl // Der Wille zum Sinn: Ausgewählte Vorträge über Logotherapie. 3., erw. Aufl. Bern: Huber, 1982.
- Frankl, 2006 – Frankl Viktor E. Man's Search for Meaning. An Introduction to Logotherapy. With a new Foreword by Harold S. Kushner and a new Biographical Afterword by William J. Winslade. Beacon Press, Boston, 1963–2007. (A revised edition of From Death-Camp to Existentialism). [paperback 2006: LARGE PRINT EDITION, BEACON 2014
- Merton, 1957 – Merton R.K. Social Theory and Social Structure. – 2nd edition / R.K.Merton. – New York : Free Press, 1957. – 388 p.
- Shaw, 1981 – Shaw Marvin E. Group dynamics: the psychology of small group behavior / Marvin E. Shaw, Rhona Robbin, James R.Belser. – New York : McGraw-Hill, 1981 – 531 p.
- Wilson, 1995 – Wilson B. Metaphors for instruction: Why we talk about learning environments / B. Wilson // Educational Technology, 1995. – 35(5). – P. 25–30.
- Wirth, 1938 – Wirth L. 1938. Urbanism as a Way of Life / L.Wirth // American Journal of Sociology, 1938 – № 44. – С. 1–24.

Надійшла до друку 2.09.2014.

УДК 372.015.3

Олександр Семенов

ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧО СПРЯМОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА

Стаття О. Семенова присвячена дослідженню психофізіологічних основ формування творчо спрямованої особистості старшого дошкільника. Автор відзначає, що дошкільне дитинство, а особливо старший дошкільний вік – унікальний період, коли творчість може стати природним та універсальним способом буття людини.

Основними емпіричними характеристиками творчості старшого дошкільника виступають процес та результат створення нового. Саме бажання бути у цьому процесі та творити нове виступає провідним мотивом діяльності творчо спрямованої особистості дитини 6-го року життя. Творчо спрямована особистість здатна реалізувати свої індивідуальні потреби та можливості, має нетрадиційне самостійне мислення, багатий духовний світ, уміє пізнавати, бачити навколишнє оточення, створює щось нове, оригінальне, неповторне.